

УДК 343.1

ЗАПОТОЦЬКИЙ А.П.

ВИКОРИСТАННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ЗНАТЬ ПІД ЧАС ВСТАНОВЛЕННЯ ОБСТАВИН, ЩО МАЮТЬ ЗНАЧЕННЯ ПРИ РОЗСЛІДУВАННІ ЗЛОЧИНІВ У СФЕРІ БУДІВНИЦТВА

У статті висвітлено особливості використання спеціальних знань при розслідуванні злочинів у сфері будівництва, розглянуто та проаналізовано їх форми. Також проведено аналіз проблемних аспектів, що виникають на практиці при їх використанні, та запропоновано шляхи їх вирішення.

Ключові слова: спеціальні знання, ревізія, позапланова виїзна ревізія, консультація спеціаліста, експертиза, судово-економічна (судово-бухгалтерська) експертиза, будівельно-технічна експертиза.

В статье освещены особенности использования специальных знаний при расследовании преступлений в сфере строительства, рассмотрены и проанализированы их формы. Также проведен анализ проблемных аспектов, возникающих на практике при их использовании, и предложены пути их решения.

Ключевые слова: специальные знания, ревизия, внеплановая выездная ревизия, консультация специалиста, экспертиза, судебно-экономическая (судебно-бухгалтерская) экспертиза, строительно-техническая экспертиза.

The article highlights the peculiarities of using special knowledge in the investigation of crimes in the sphere of construction, their forms are examined and analyzed. Also, an analysis of the problematic aspects that arise in practice in their use and suggested ways to solve them.

Key words: special knowledge, audit, unscheduled field audit, specialist consultation, examination, forensic (forensic accounting) expertise, construction and technical expertise.

Вступ. Розвиток суспільства за роки незалежності України зумовив суттєві зміни в механізмі вчинення злочинів. На даний час злочини у сфері будівництва, зокрема шахрайства і розкрадання, вчинені службовими особами будівельних організацій, підроблення проектно-кошторисної та звітної документації, злочини, пов'язані з порушенням будівельних норм та правил, характеризуються складним механізмом вчинення. Під час їх розслідування перед слідчими постають завдання, вирішення яких вимагає застосування спеціальних знань у різних галузях, зокрема в сфері бухгалтерського обліку, інженерно-будівельної справи тощо. Тому використання спеціальних знань при розслідуванні злочинів у сфері будівництва є важливим.

Різні аспекти використання спеціальних знань досліджували такі вчені, як: Ю.П. Аленін, В.П. Бахін, В.Д. Берназ, Р.С. Белкін, В.В. Бірюков, В.І. Галаган, А.В. Іщенко, І. І. Когутич, Н.І. Клименко, Н.С. Карпов, І.В. Гора, В.В. Лисенко, В.Г. Лукашевич, Є.Д. Лук'янчиков, В.О. Образцов, М.В. Салтєвський, А.В. Старушкевич, П.В. Цимбал, С.С. Чернявський, Ю.М. Черноус, В.Ю. Шепітько та ін. Проте використання спеціальних знань при розслідуванні злочинів у сфері будівництва практично не виокремлювалось.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження шляхів використання спеціальних знань при досудовому розслідуванні злочинів у сфері будівництва та проблем їх застосування.

Результати дослідження. Так, спеціальні знання у юридичній літературі визначаються як певні професійні знання і вміння у галузі науки, техніки, мистецтва або ремесла, які необхідні для вирішення завдань, що виникають під час розслідування та розгляду справи у суді [1, с. 215]. Використання спеціальних знань повинно ґрунтуватися на таких об'єктивних передумовах:

© ЗАПОТОЦЬКИЙ А.П. – кандидат юридичних наук, здобувач наукової лабораторії з проблем досудового розслідування (Національна академія внутрішніх справ)

1) правова – включення до норми матеріального права, що підлягає застосуванню, спеціальних елементів у визначеній формі; 2) спеціальна – рівень розвитку наукових знань, що дає змогу завдяки певним методикам встановлювати необхідні обставини; 3) логічна – наявність зв'язку між можливим предметом експертизи (іншої форми використання спеціальних знань) та обставинами, що мають правове значення в кримінальному провадженні [2, с. 8].

Використання спеціальних знань при розслідуванні злочинів у сфері будівництва можливе у трьох формах: 1) залучення слідчим спеціаліста для надання консультацій та безпосередньої технічної допомоги, а саме: фотографування, складення схем, планів, креслень, відбір зразків для проведення експертизи тощо (ст. 71 Кримінального процесуального кодексу України (далі - КПК)); 2) проведення ревізії (ч. 2 ст. 93 КПК України); 3) проведення судових експертиз (ст. 242 КПК України). Вони також поділяються на процесуальні і не процесуальні форми використання спеціальних знань.

Не процесуальною формою використання спеціальних знань є *консультативна діяльність* обізнаних осіб. Ця форма найчастіше необхідна слідчому на початковому етапі розслідування.

Для консультації потрібно залучати спеціалістів у різних галузях, зокрема інженерів-будівельників, бухгалтерів, криміналістів. Так, наприклад, при вирішенні питання про призначення ревізії або судово-бухгалтерської експертизи спеціаліст у галузі бухгалтерського обліку може надати слідчому консультацію щодо формулювання запитань ревізору чи експерту. Крім того, спеціаліст може підказати слідчому послідовність проведення слідчих (розшукових) дій та надати йому допомогу у виборі тактичних прийомів, які слід застосувати при проведенні певної дії, а також роз'яснити положення нормативно-правових актів, що визначають правила проведення будівельних робіт чи бухгалтерського обліку та ін.

Вказана не процесуальна форма використання спеціальних знань, як правило, не знаходить свого відображення у матеріалах кримінального провадження [3, с. 556], однак має важливе значення для проведення розслідування.

Спеціаліст залучається до участі у слідчих (розшукових) та інших процесуальних діях для сприяння у виявленні, закріпленні та вилученні доказів, для дачі слідчому пояснень з питань, які входять до його компетенції, шляхом надання усних консультацій або письмових роз'яснень. На відміну від експерта, спеціаліст, даючи роз'яснення, позбавлений можливості проводити будь-які дослідження, крім тих, що складають логічні умови з використання спеціальних знань [4, с. 156].

У юридичній літературі зазначається, що необхідність участі спеціаліста в проведенні певної слідчої (розшукової) дії (допиту, обшуку тощо) виникає при: 1) відсутності відповідних знань та навичок у слідчого; 2) недостатньому володінні слідчим прийомами та засобами швидкого та якісного використання роботи, що потребують спеціальних знань і навичок; 3) необхідності з етичних або тактичних міркувань доручити здійснення певних дій саме спеціалісту; 4) одночасному застосуванні різних засобів криміналістичної техніки; 5) необхідності виконати значний обсяг роботи, яка потребує спеціальної компетенції [5, с. 107].

При розслідуванні злочинів у сфері будівництва доцільним є залучення:

– спеціаліста у відповідній галузі (бухгалтера, інженера-будівельника) для підготовки та участі у допиті підозрюваного, свідка. Особливо слід використовувати його допомогу при проведенні перших допитів, коли слідчий ще недостатньо розібрався у особливостях діяльності будівельної організації, у специфіці проведення будь-якого виду будівельних робіт;

– спеціаліста-бухгалтера або фахівця у галузі комп'ютерної техніки для участі у проведенні обшуку або тимчасового доступу до речей і документів щодо визначення кола документів, які підлягають вилученню. У випадку вилучення проектно-кошторисної документації слід залучати як спеціаліста інженера-будівельника;

– спеціаліста (інженера-будівельника) для огляду місця проведення будівельних робіт, під час яких було допущено розкрадання чи інші зловживання, для відібрання будівельних матеріалів, обладнання тощо як зразків з метою проведення експертного дослідження;

– спеціаліста-товарознавця для участі у застосуванні такого заходу забезпечення кримінального провадження, як накладення арешту на майно підозрюваного, осіб, які в силу закону несуть цивільну відповідальність за шкоду, завдану його діями;

– спеціаліста у галузі техніки для дослідження інформації, отриманої під час проведення такої негласної слідчої (розшукової) дії, як зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж та ін.

Процесуальними формами використання спеціальних знань при розслідуванні злочинів у сфері будівництва є здійснення позапланових ревізій та призначення експертиз.

Так, відповідно до ч. 2 ст. 93 КПК України, сторона обвинувачення може здійснювати збирання доказів шляхом отримання висновків ревізій. В процесі досудового розслідування злочинів у сфері будівництва проводиться позапланова ревізія.

У ст. 11 Закону України «Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні» визначено, що позаплановою виїзною ревізією вважається ревізія, яка не передбачена в планах роботи органу державного фінансового контролю і однією з обставин, за наявності якої вона може проводитись, є надходження доручення щодо проведення ревізій у підконтрольних установах від Кабінету Міністрів України, органів прокуратури, органів доходів і зборів, Національної поліції, Служби безпеки України, Національного антикорупційного бюро України, в якому містяться факти, що свідчать про порушення підконтрольними установами законів України, перевірку додержання яких віднесено законом до компетенції органів державного фінансового контролю [6]. Організація ревізії здійснюється відповідно до Порядку проведення інспектування Державною фінансовою інспекцією, її територіальними органами, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 20 квітня 2006 р. № 550 [7].

Позапланова виїзна ревізія може здійснюватися лише за наявності підстав для її проведення на підставі рішення суду.

Орган або особа, що ініціює проведення позапланової виїзної ревізії, подає до суду письмове обґрунтування підстав такої ревізії та дати її початку і закінчення, документи, які відповідно до ч.ч. 5 і 7 ст. 11 Закону України «Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні» свідчать про виникнення підстав для проведення такої ревізії, а також на вимогу суду – інші відомості.

Позапланову виїзну ревізію об'єкта контролю за зверненням правоохоронного органу проводять у разі надання ним: клопотання слідчого або прокурора про призначення позапланової виїзної ревізії та ухвали суду про дозвіл на її проведення, у якому має бути зазначено підстави проведення, дати її початку та закінчення, а також номер кримінального провадження, орган, що здійснює досудове розслідування, дату й підстави повідомлення про підозру у вчиненні кримінального правопорушення (для ревізії суб'єкта господарської діяльності, який, згідно із Законом, не належить до підконтрольних установ); постанови слідчого або прокурора про призначення позапланової виїзної ревізії, винесеної після повідомлення посадовій особі підконтрольної установи, що ревізується, про підозру в учиненні нею кримінального правопорушення [7].

Позапланові виїзні ревізії при досудовому розслідуванні злочинів у сфері будівництва покликані забезпечити виявлення фактів порушення законодавства, встановити винних у них посадових і матеріально відповідальних осіб, що допустили або свідомо вчинили кримінальні правопорушення у сфері будівництва. Найчастіше злочини у сфері будівництва вчиняють службові особи, вдаючись водночас до розкрадання майна, коштів, ухилення від сплати податків, нецільового використання коштів, виділених на будівництво тощо [8, с. 43].

Завданням ревізії є: інвентаризація будівельних матеріалів; контроль наявності дозволів на здійснення будівельної діяльності; контроль порядку формування цін на будівельні послуги; контроль виконання договірних зобов'язань; перевірка обліку витрат у будівництві. Ревізія будівельних підприємств здійснюється за типовим алгоритмом: планування ревізії; інвентаризація будівельних матеріалів; перевірка системи ціноутворення; перевірка собівартості та правильності обліку витрат будівельного підприємства; перевірка обсягу виконання будівельно-монтажних робіт; перевірка відпуску матеріалів; інші передбачені програмою ревізії питання.

Проте на даний час існують проблемні питання при призначенні позапланової виїзної ревізії. Розглянемо найбільш поширені.

1. Період призначення ревізії. Згідно з п. 4 ч. 2 ст. 40 КПК України, у кримінальному провадженні призначення позапланової виїзної ревізії належить до повноважень слідчого, який, відповідно, звертається до слідчого судді з клопотанням про дозвіл на проведення такої ревізії. Згідно з ч. 11, 12 ст. 11 Закону України «Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні», тривалість позапланової виїзної ревізії не повинна перевищувати 15 робочих днів. Подовження термінів проведення позапланової виїзної ревізії можливе лише за рішенням суду на термін, що не перевищує 5 робочих днів.

Водночас слідчі, звертаючись до слідчого судді з клопотанням про призначення позапланової виїзної ревізії, не можуть об'єктивно врахувати можливості працівників органів державного фінансового контролю розпочати проведення ревізії саме в день, зазначений в ухвалі слідчого судді, що призводить до втрати часу та скорочення терміну її проведення [9].

В різних регіонах, або навіть у різних судах одного регіону, фактично сформувалися різні підходи щодо встановлення строків проведення такої позапланової ревізії [10, с. 72]. На практиці окремі слідчі судді разом із поданням відповідного клопотання вимагають від слідчого письмового погодження із Держфінінспекцією щодо дати початку ревізії. Інші слідчі судді не вважають обов'язковим надання слідчим такого погодження та розглядають такі клопотання відповідно до положень ст. 132 КПК України, які не вимагають погодження дати початку заходу забезпечення кримінального провадження з органом державного фінансового нагляду [10].

Тому пропонуємо зобов'язати Держфінінспекцію розпочинати позапланову виїзну ревізію в строк, зазначений в ухвалі слідчого судді. Якщо у працівників Держфінінспекції є об'єктивні обставини, через які вони розпочали ревізію вчасно, строк її проведення має продовжитись на термін, рівний часу затримки з повідомленням слідчого судді, який постановив ухвалу.

2. *Не визначено підстави проведення позапланових ревізій в КПК України.* Про відсутність в чинному КПК України підстав для звернення до слідчого судді з клопотанням про призначення ревізії наголошували багато науковців [9; 11, с. 105; 12]. Підтримуємо пропозицію вчених, що главу 4 КПК необхідно доповнити статтею, яка б регулювала порядок призначення ревізій у кримінальному провадженні. Наявність вказаної прогалини у законі нелогічна, оскільки про ревізію згадується у низці кримінально-процесуальних норм. Так, у ч. 2 ст. 93 КПК передбачено, що сторона обвинувачення може здійснювати збирання доказів шляхом витребування та отримання висновків ревізій. У п. 4 ч. 2 ст. 99 КПК зазначено, що висновок ревізії відноситься до документа як джерела доказів, за наявності у ньому відомостей, передбачених ч. 1 цієї статті.

3. *Ускладнення при призначенні повторної ревізії.* У п. 2.12 Наказу Головного контрольно-ревізійного управління України, Міністерства внутрішніх справ України, Служби безпеки України та Генеральної прокуратури України «Про затвердження Порядку взаємодії органів державної контрольно-ревізійної служби, органів прокуратури, внутрішніх справ, Служби безпеки України» від 19 жовтня 2006 р. № 346/1025/685/53 [14] зазначається, що в разі звернення правоохоронного органу до державної контрольно-ревізійної служби з приводу призначення повторної ревізії з інших питань за аналогічний період, ініціаторові звернення, як правило, повідомляють про неможливість її проведення та рекомендують звернутися до органу, який призначив ревізію вперше, надаючи, за його згодою, копію акта раніше проведеної ревізії [9]. Ураховуючи викладене, слідчий часто позбавлений можливості перевірити шляхом ініціювання повторної позапланової ревізії ті відомості, які не були досліджені в межах раніше проведеної ревізії [9]. Також відповідно до ст. 11 Закону України «Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні» позапланова ревізія підконтрольної установи не може проводитися частіше одного разу на квартал. Відтак законодавець обмежує можливість уточнити або перевірити відомості шляхом проведення повторної ревізії або іншої позапланової ревізії (якщо необхідність виникла в період 3-х місяців). Єдиний шлях, який надано законодавцем – це призначення бухгалтерської експертизи.

4. *Недоліки при складанні клопотання.* Позапланову виїзну ревізію об'єкта контролю за зверненням правоохоронного органу проводять у разі надання ним: клопотання слідчого або прокурора про призначення позапланової виїзної ревізії та ухвали суду про дозвіл на її проведення. Однак звернення правоохоронних органів регіонального рівня зазвичай підготовлені без належного обґрунтування необхідності проведення ревізійних дій, що більше стосується збору оперативних даних, а не здійснення державного контролю за використанням бюджетних коштів і дотриманням фінансової дисципліни [15].

5. *Неякісна підготовка запитань (завдань) ревізору.* Зміст акта документальної ревізії здебільшого залежить від завдання, поставленого перед ревізором. Завдання (мета) ревізії чи перевірки визначається органом, який доручив її проведення. Таку ревізію (перевірку) зазвичай проводять за переліком питань (програмою), які забезпечать вирішення головного завдання ревізії (перевірки) [16]. В окремих зверненнях поставлені правоохоронними органами питання не прив'язані до викладених фінансових порушень – викладена суть одних фінансових порушень, а фактично, виходячи зі змісту питань, належить провести ревізії зовсім за іншими питаннями [15].

Отримавши акт документальної ревізії, слідчий оцінює, а потім визначає процесуальні заходи щодо перевірки виявлених ревізором порушень слідчим шляхом [17]. *Тому для отримання якісного результату при підготовці необхідних запитань, слідчому необхідно скористатися консультацією спеціаліста. Це дозволить в деяких випадках уникнути необхідності призначати додаткові ревізії або експертизи. Результати ревізій дають змогу сформулювати рекомендації щодо підготовки й проведення слідчих (розшукових) дій, спрямованих на виявлення, вилучення*

та дослідження документів, визначити основні напрями й можливості сучасних експертних досліджень і використання їх результатів під час розслідування злочинів у сфері будівництва.

Основною процесуальною формою використання спеціальних знань у кримінальному провадженні є експертиза. Згідно з ч. 1 ст. 242 КПК, експертиза проводиться експертом за зверненням сторони кримінального провадження або за дорученням слідчого судді, суду, якщо для з'ясування обставин, що мають значення для кримінального провадження, необхідні спеціальні знання.

Як показує аналіз слідчої практики, при розслідуванні злочинів у сфері будівництва проводиться *судово-економічна (судово-бухгалтерська)* та *будівельно-технічна експертизи*. Також часто виникає необхідність у проведенні технічної експертизи документів, почеркознавчої, комп'ютерно-технічної та інших експертиз.

Одним із проблемних є питання про необхідність призначення тієї чи іншої експертизи після проведення документальної ревізії. Переважає точка зору, що у випадках, коли висновки ревізора не викликають сумніву в слідчого та аргументованих заперечень з боку інших осіб, необхідності в призначенні відповідної судово-економічної експертизи немає. Якщо ж сумніви в повноті й правильності проведеної ревізії все ж існують, то постає запитання, як їх усунути: провести додаткову або повторну ревізію, призначити експертизу чи вирішити питання шляхом здійснення допиту ревізора [18].

С.С. Чернявський фактичними підставами призначення судово-економічної експертизи визначає: необхідність дослідження питань, що потребують використання спеціальних знань експерта-економіста; недоброякісне (неповне, неправильне) проведення документальної ревізії, що підтверджується матеріалами кримінального провадження, висновками повторних ревізій; заявлено обґрунтоване клопотання підозрюваного про призначення судово-економічної експертизи; висновки інших експертів свідчать про необхідність проведення судово-економічної експертизи [18].

Враховуючи те, що на вирішення судово-бухгалтерської експертизи у кримінальних провадженнях у сфері будівництва може бути поставлено багато запитань, складно перерахувати увесь обсяг відомостей, який необхідний експерту для проведення дослідження. Тому слідчому варто попередньо звернутися за консультацією до спеціаліста, щоб потім не витратити процесуальний час на задоволення його клопотань, заявлених відповідно до п. 2 ч. 3 ст. 69 КПК, про надання додаткових матеріалів.

Однак усі питання вирішуються експертом-бухгалтером не тільки за даними бухгалтерського обліку, але і з врахуванням висновку будівельно-технічної експертизи. Визначити фактичний обсяг виконаних робіт у натурі без перевірки їх інженером-будівельником неможливо [19, с. 20].

Тому важливою при розслідуванні злочинів у сфері будівництва є *судова будівельно-технічна експертиза*. Саме під час її проведення вдається встановити більшість обставин, що мають значення для правильного розслідування цих злочинів [20, с. 161]. Також погоджуємось з М. Ю. Флоровським, який рекомендував призначити комплексну будівельно-технічну та судово-бухгалтерську експертизи [21].

Завдання *будівельно-технічної експертизи*, а також орієнтований перелік вирішуваних нею питань, визначені у п. 5 Інструкції про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень та Науково-методичних рекомендаціях з підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень, що затверджені наказом Міністерства юстиції України від 8 жовтня 1998 р. № 53/5 [22].

Необхідність у призначенні *технічної експертизи* виникає при дослідженні різноманітних документів. У кримінальних провадженнях може виникнути потреба: у встановленні факту виготовлення документа з використанням комп'ютерної техніки чи одержання копії за допомогою копіювально-розмножувальної техніки; у вирішенні діагностичних, а в окремих випадках – ідентифікаційних завдань за документами, виготовленими за допомогою цифрових, лазерних принтерів та копіювально-розмножувальної техніки та ін.

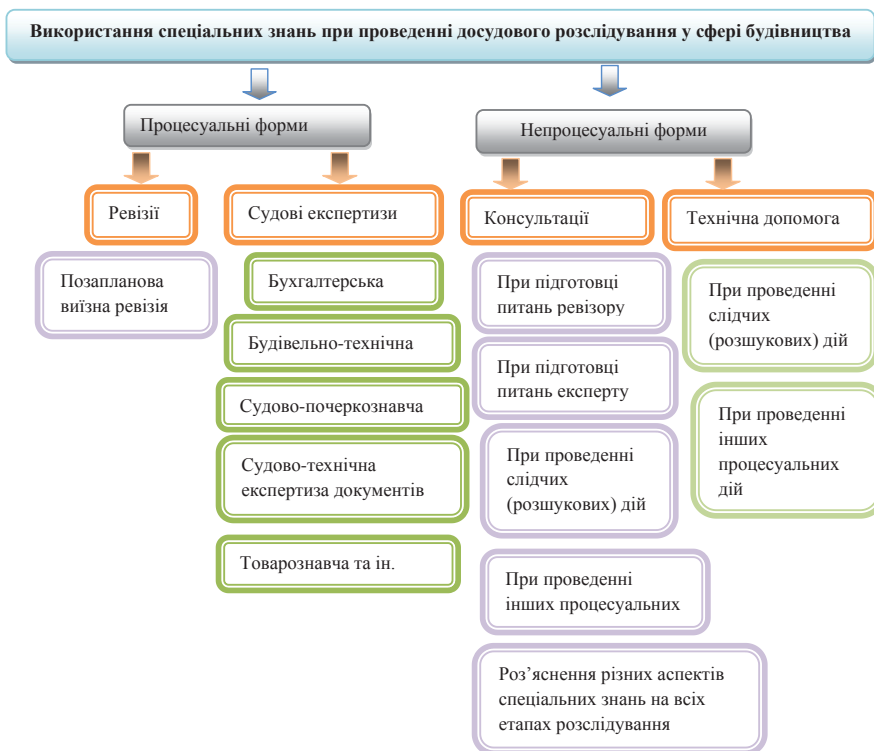
При призначенні *технічної експертизи документа*, виготовленого за допомогою комп'ютерної чи копіювально-розмножувальної техніки, можуть бути вирішені такі завдання: визначення способу виготовлення документа; визначення виду і моделі технічного засобу, за допомогою якого було виготовлено документ; факт виготовлення кількох документів за допомогою одного і того самого конкретного технічного засобу.

Вчинення злочинів у сфері будівництва часто пов'язано з підробленням проектно-кошторисної та звітної документації: підробкою у відповідних документах підписів, почерку посадової особи; примушування певної особи до підпису, розписок, вказівок, оформлення договорів тощо. Тому, коли під час розслідування вказаних злочинів виникає питання ідентифікації виконавця рукопису, підпису, призначається *судово-почеркознавча експертиза*.

Комп'ютерно-технічна експертиза призначається в разі виявлення документів у електронній формі, які зберігаються на «машинних» носіях. Таке дослідження має важливе значення у доказуванні обставин вчинення злочинів у сфері будівництва. Адже нерідко особи, які їх вчинили, до початку кримінального провадження встигають знищити або приховати документи на паперових носіях, у той час, коли копії цих документів залишаються в пам'яті комп'ютера, на флешках, дисках тощо.

Експертизи машинних носіїв інформації в залежності від завдань, що вирішуються, поділяються на два різновиди: 1) технічну експертизу комп'ютерів, їхніх вузлів та пристроїв (установлення призначення і характеристик комп'ютерної техніки, їх технічного стану, можливостей використання для досягнення певної мети тощо); 2) експертизу даних та програмного забезпечення (виявлення інформації, що міститься на комп'ютерних носіях та визначення її цільового призначення; відновлення видаленої інформації; розшифрування закодованих файлів; установлення характеру змін, внесених у програми тощо) [23, с. 73].

Висновки. Отже, використання різних форм спеціальних знань при розслідуванні злочинів у сфері будівництва часто має вирішальне значення, оскільки співробітники органів досудового розслідування Національної поліції, як правило, не мають необхідних знань та навичок, що, відповідно, негативно впливає на правильну кваліфікацію діяння та процес доказування. Схематично представити шляхи використання спеціальних знань при приведенні розслідування у сфері будівництва можливо так:

Список використаних джерел:

1. Белкин Р.С. Криминалистическая энциклопедия / Р.С. Белкин. – М. : Мегатрон XXI, 2000. – 2-е изд. доп. – 334 с.
2. Вакуленко О.Ф. Використання спеціальних економічних знань під час досудового розслідування кримінальних правопорушень / О. Ф. Вакуленко // Міжвід. наук.-практ. семінар «Актуальні питання використання можливостей позапланових документальних ревізій та інших перевірок у кримінальному судочинстві» (Київ, 30 черв. 2016 р.). – Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2016. – С. 8

3. Руководство по расследованию преступлений: [учеб. пособие] / рук. авт. кол. доктор юрид. наук А.В. Гриненко. – М. : Норма, 2002. – 768 с.
4. Кримінальний процес: [підручник] / [Ю.М. Грошевий, В.Я. Тацій, А.Р. Туманянц та ін.] ; за ред. В.Я. Тація, Ю.М. Грошевого, О.В. Капліної, О.Г. Шилю. – Х. : Право, 2013. – 824 с.
5. Степанюк Р.Л. Використання спеціальних знань під час розслідування злочинів у бюджетній сфері України / Р.Л. Степанюк // Криміналістичний вісник. – ДНДЕКЦ МВС України; НАВС. – К. : ТОВ «Еліт Прінт», 2012. – № 17. – С. 102–108.
6. Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні: Закон України від 26 січ. 1993 р. № 2939-ХІІ [Електронний ресурс] Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2939-12>
7. Про затвердження Порядку проведення інспектування Державною фінансовою інспекцією, її територіальними органами : Постанова Кабінету Міністрів України від 20 квіт. 2006 р. № 550 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/550-2006-%D0%BF>
8. Запотоцький А.П. Документальна ревізія як засіб збирання доказів злочинної діяльності у сфері будівництва / А.П. Запотоцький // Міжвід. наук.-практ. сем. «Актуальні питання використання можливостей позапланових документальних ревізій та інших перевірок у кримінальному судочинстві» (Київ, 30 черв. 2016 р.). – Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2016. – С. 43
9. Дударець Р.М. Актуальні питання призначення та проведення ревізій і перевірок за чинним законодавством України / Р.М. Дударець // Міжвід. наук.-практ. сем. «Актуальні питання використання можливостей позапланових документальних ревізій та інших перевірок у кримінальному судочинстві» (Київ, 30 черв. 2016 р.). – Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2016. – С. 38–42
10. Неганов В.В. Актуальна проблематика міжвідомчої взаємодії слідчих органів Національної поліції України та Держфінінспекції під час здійснення позапланових ревізій у кримінальному процесі / В.В. Неганов // Міжвід. наук.-практ. сем. «Актуальні питання використання можливостей позапланових документальних ревізій та інших перевірок у кримінальному судочинстві» (Київ, 30 черв. 2016 р.). – Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2016. – С. 71–74.
11. Рожнова В.В. Забезпечення права сторін кримінального провадження на збирання доказів / В.В. Рожнова // Міжвід. наук.-практ. сем. «Актуальні питання використання можливостей позапланових документальних ревізій та інших перевірок у кримінальному судочинстві» (Київ, 30 черв. 2016 р.). – Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2016. – С. 101–105.
12. Хахуцяк О.Ю. Місце актів ревізій та перевірок у кримінальному провадженні / О.Ю. Хахуцяк // Юридична наука. – 2015. – № 5. – С. 156–161.
13. Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні : Закон України від 26 січ. 1993 р. № 2939-ХІІ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2939-12>
14. Про затвердження Порядку взаємодії органів державної контрольно-ревізійної служби, органів прокуратури, внутрішніх справ, Служби безпеки України : наказ Головного контрольно-ревізійного управління України, Міністерства внутрішніх справ України, Служби безпеки України та Генеральної прокуратури України від 19 жовт. 2006 р. № 346/1025/685/53 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z1166-06>
15. Кикоть О.Г. Проблемні питання взаємодії підрозділів державної аудиторської служби України з правоохоронними органами та шляхи їх вирішення / О.Г. Кикоть // Міжвід. наук.-практ. сем. «Актуальні питання використання можливостей позапланових документальних ревізій та інших перевірок у кримінальному судочинстві» (Київ, 30 черв. 2016 р.). – Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2016. – С. 47–56.
16. Копилов А.М. Проведення ревізії (перевірки) органами ДФСУ як форма взаємодії зі слідчими підрозділами Національної поліції України під час протидії злочинам у сфері економіки / А.М. Копилов // Міжвід. наук.-практ. сем. «Актуальні питання використання можливостей позапланових документальних ревізій та інших перевірок у кримінальному судочинстві» (Київ, 30 черв. 2016 р.). – Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2016. – С. 60–64.
17. Фещук В.В. Акт ревізії як джерело доказів у кримінальному провадженні / В.В. Фещук, Н.А. Буличева // Міжвід. наук.-практ. сем. «Актуальні питання використання можливостей позапланових документальних ревізій та інших перевірок у кримінальному судочинстві» (Київ, 30 черв. 2016 р.). – Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2016. – С. 119–123.
18. Чернявський С.С. Актуальні проблеми призначення судово-економічних експертиз та документальних ревізій у кримінальному провадженні / С.С. Чернявський, М.С. Цуцкірідзе // Міжвід. наук.-практ. сем. «Актуальні питання використання можливостей позапланових документальних ревізій та інших перевірок у кримінальному судочинстві» (Київ, 30 черв. 2016 р.). – Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2016. – С. 123–127.

19. Методическое письмо «Об особенностях проведения судебно-бухгалтерских экспертиз в строительных организациях». – М. : Всесоюзный научно-исследовательский институт судебных экспертиз, 1972. – 35 с.

20. Веренич И.В. Использование специальных знаний в процессе расследования преступлений, совершенных в сфере строительства, эксплуатации зданий и сооружений: дис. ... на соискание учен. степени канд. юрид. наук: спец. 12.00.09 «Уголовный процесс, криминалистика; оперативно-розыскная деятельность» / И.В. Веренич. – М., 2010. – 179 с.

21. Флоровский М.Ю. Расследование хищений денежных средств в строительных организациях: автореф. дис. ... на соискание учен. степени канд. юрид. наук: спец. 12.00.09 «Уголовный процесс; судоустройство; прокурорский надзор; криминалистика» / М.Ю. Флоровский. – М., 1989. – 24 с.

22. Про затвердження Інструкції про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень та Науково-методичних рекомендацій з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень: наказ Міністерства юстиції України від 8 жовтня 1998 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98>

23. Розслідування злочинів у сфері господарської діяльності: окремі криміналістичні методики: [монографія] / [В.Ю. Шепітько, В.О. Коновалова, В.А. Журавель та ін.]; за ред. В.Ю. Шепітька. – Х. : Право, 2006. – 624 с.

УДК 343.1

МАНДИЧЕВ Д.В.

СУТНІСНА ХАРАКТЕРИСТИКА ОРГАНІВ СУДДІВСЬКОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ

У статті проведено сутнісну характеристику органів суддівського самоврядування в Україні. Досліджено історичні умови виникнення та розвитку органів суддівського самоврядування; визначено їх поняття та правову сутність; на підставі аналізу науково-правових джерел визначено особливості правової природи органів суддівського самоврядування в Україні в декількох аспектах – з точки зору організації та функціонування.

Ключові слова: *судова система, суддівське самоврядування, поняття, сутність.*

В статье представлена сущностная характеристика органов судейского самоуправления в Украине. Исследованы исторические условия возникновения и развития органов судейского самоуправления; определены их понятия и правовая сущность; на основе анализа научно-правовых источников определены особенности правовой природы органов судейского самоуправления в Украине в нескольких аспектах – с точки зрения организации и функционирования.

Ключевые слова: *судебная система, судейское самоуправление, понятие, сущность.*

In the article the intrinsic characteristics of judicial self-government in Ukraine. Researched historical conditions of emergence and development of the judicial authorities; defined their concept and legal nature; based on the analysis of scientific and legal sources of the peculiarities of the legal nature of judicial self-government in Ukraine in several aspects - in terms of organization and functioning.

Key words: *judiciary, judicial authorities, notion of the essence.*